

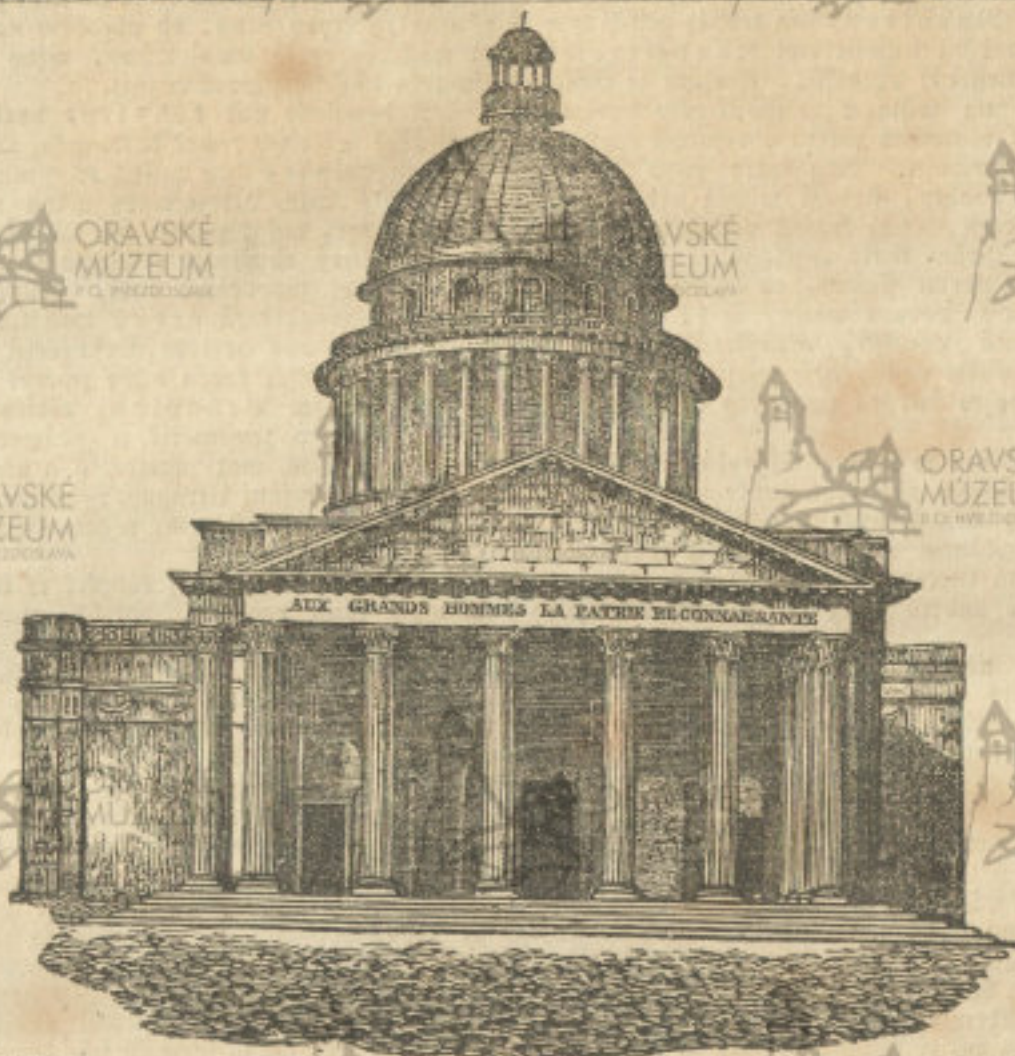
S w ě t o z o r,

neylaciněgšj spis obrázkowj k rozšíření užitečných známosti
pro Čechy, Morawany a Slováky.

Číslo 9.

Wychází každou sobotu.

1854.

Chrám sw. Genowěwy w Paříži.

Málo europegšjch měst dosáhlo téměř po celém světě takové pověsti a známosti, jako Paříž, toto děgšštř neshchaných, světoznámých událostj, tento obraz „malého světa,“ gať geg Francanzi gmenugj. — Cestowatel, gehožto tauha po okamžení gětého spatření swého cíle, čim wjce se mu tento bljžj, tjm wjce se spěchu nabjžj, gať mile na poslednj pahrbly, genž se mu w cestu stawj, dokročj, užasem pozastawj froh swě, gehožto žirá do nekonečné rowiny, blaudj po moři nesejšlných domů, genž w neyhušněgšj mšchanině na wsecky strany až do neyžáššj šedě vzdálenosti před ním se rozkládagj. Obljžj se s dychtiwostj po slawných památkách, wzneseňe wyřtawnosti, kteréž mu ohniwá obrazotwornost we vzdálenosti w čarowných malowala obrazech; wšak dlawho u wídnj gaťo ztracený trwá, než na skutečném, před sebau se rozprostjragjcem, nesmjmém

obraze neyznamenitěgšj předměty, gaťo wěže hlawnjho chrámu Notre Dame, báne chrámů wyslanjencůw a sw. Genowěwy, ačkoliw nesmjmých a nábherných, nagde a pozná; neboť rozlehlost toho města gest nad mjru weliká, než aby některý, sebe ohromněgšj předmět geg zwláště opanowati mohl.

Chrám sw. Genowěwy, neb tak nazwaný Pantheon, se swau wzneseňau, dwognásobnau kupk, neywice nad městem wznáseti se zdá, poněwadž na malém pahorku stoji, gšj z daleka prozrazuge nábhery a swosnost, která we hlawním městě Francanzi panuge. Náležj mezi neykrásněgšj památky nowého stawitelskwoj, a gest založen w podobě řeckého křjže, 330 střewců zdělj, a 253 stř. žšštj magjeho, nad njmž se welebná, široká kuple 282 stř. do wššty wyšiná. Náwrhy k tomuto stawenj wymyšl na začátku druhé polowice předešlého stoletj Souf-

Tak o tobolských a něřestřích s nimi gđateř wypra-
wuge ne negafy bágiwých powjědár a přirozených wěř
k ostrachu čtenáře zwěšćowatel, nybrž muž za swěho
wěřu slawný, we swětě prošlý a zřusšený, kterýž sám
zleho toho, o němž zpráwu dáwá, očitym swědkem
byl a negeďnau geho wřchowatě zafusil.

Asi 1 1/2 hodiny vzdáli od Prahy, u vesnice
 Štěrboboh, na bogití dne 6. máje 1757 šwe-
 dené bitvy, vyniká u prostřed širého pole, v okolí
 nehrubě přigenném, otočený mladým stromovým pro-
 stým náhrobek někdejšího pruského polního maršálka,
 hraběte Kurta Kristofa ze Šwerina. Zname-
 nity tento muž, mimo neoblíbené udanostej hrdinu
 a bystrau pronikavau mysl wogenského náčelníka,
 zvlášť dobroty, křesťanství a lastawosti se wy-
 značoval, kterej mu neobmezené oddanosti a wcho-
 něho poslušnostej wšech geho podřízených zjednal.
 Š nábožným citem, kterýmž on wogsta swého wzo-
 rem a otcem se stal, spogowal obšírně a důkladně
 známosti, a sám gakož gedno zvláštnj pogeďnání o umě-
 nj wálecném, tak též i několik nábožných písnj sepsal.
 Že i darůw, úřednjíu státněmu potřebných, genu se bo-
 hatě dostalo, toho došwědčuj mnohá wyslanstwj,
 kteráž na něj wložena byla, gakož o zbeřlosti geho
 w umění wálecném a osobnj udatnosti celý geho ži-
 wot blažitě šwědectwj wydává.

Narodil se l. 1684 ve švédském Pomorsku, a hned zmládi opatřen gsa výborným učeným vychováním, naposledy do Anglumu, Grifithswalby a Roztoku, na univerzity tamějšj, poslán byl. Již v 16tém roce věku svého vstoupil do wogensté služby v Hollandu, proti wšlowné wůli staršjho bratra svého, wogenstého důstojníka, kterjž wšsemožně usilowal, aby ho l obránj giného stavu namluwil, wšstem nadarmo, nebo wšsecko protiwenj a přelážowánj netal se zwišlánj, gako wíce le stwizenj geho anmyslu slaužilo. Wyznačil se w několiká bitwách, stal se setníkem, a l. 1706 do služby wýwoby Wesslenburškého přěssel, od něhož s tagenným wyslanštwjw se Karlowi XII., tráti švédskému, tu dobu w Benderu se zdržujícím, wyprawen byl, kdež za celý rok zůstal.

Giž byl generálmajorcem, když vyhroba Mellen-
burský wogito své znanenue zmenšiti musil; a pone-
wadž toho času i přednj Pomokany, w nichž se statek
geho nalezal, wládě pruské postaupeuy byly, přesser
do služby frále pruského Fridricha Wiljma I., kterž
geg nepřjwe wyslancem we Warssawě, na to gu-
wernerem Peicu a mistrdržicjm generála učinil, i
řádem černého orla poctil. Král tento geg celau
swau dowěrau podělil, tak že geg negen audem nep-
wyššj rady wogenské gmenowal, anobř i za spole-
njá swých zábaronych cest zwolil. Poslednj přjez-
sterau mu král Fridrich Wiljm profazal, byle geho
powyšsaj na důstogenstwj generála pěchoty. Awšak
když král Fridrich II. jwráwu králewstwu přegal,
nepřestal mu gessně wěrsj dowěry profazowati, a geg
co zběhlého wládce wogenského nade wysedy giné we
cti a wážnosti mti. Brzo potom geg spolu s bratrem
geho do hraběcjo stawu powyšsil, polnim maršállem
gmenowal, a rady geho před začetjm prwnj sležské
wálky, kteráž l. 1741 wywstla, užíwal.

Gakoż w tćto, tak i w obogj następdujcej wogńe
marsszałek Śwerin sławu swau wždy wje a wje

zwýšil a rozšířil, až L. 1757 znamenitě pruske wogsto do Čech wšel, gehož udatenstwj a jisu ohnivý duch čerstwého starce zdwogowal. Přesed přes kabe u Brandeisa, spogil se nebesko Prahy s dwogjm wogstem pod náčelnictwjm krále samého a knížete Wo rice z Anhaltu. Král Fridrich umjnil dobyti bławneho města. Několi pak pruske wogsto co do postu nad rakauště předčilo, wšak nie méně položení geho bylo welmi nepřiznivé, protože Rakaušané wšeska pewná mjsta na horách drželi. Sweriu znal wšesko tyto překážky a králi ge předložil; obzwláště pak se ho tážal, kam by ustaupiti (ueaunauti) měl, gestliby se předswetzj to nepodařilo? „Do Spandawu!“ (powěštná to pewnost a žalár zločinců w Prusjch), zněla lakoničká odpowěd krále; nalež Sweriu zřikowal wogsto k antoku na lewém břidlu, gakožto zde gebiné, ač ne bez nebezpečj, možnému. Generál Brown gězdu swau tak zesílil, že prustau ošřidli hrozila; pýchota pak musila po aužtých stezách na horu se brápati, fcež na ni střelba z kartáčů čekala. Sweriu, newážno žádného nebezpečj, postavil se před aužtau cestu, pořádal a nabádal wogsto a wida poslnagij swých zmatek, uchopil prapor, a „Za mnau druhowé!“ zwolaw, do bitwy se wštil. Woginstwo se hrnilo za njm; a wšak sotwa dwanaćte troků ku předu postawiw, wadnul hrdinstý statec, 4 kartáčowými fuskami pogednau prošťeleny. Nie méně krwj swau zgednau swým wjtězstwj; slzy krále Fridricha etily wadlého reka, a později powelenjm mocnáře wzdwžena gemu z mramoru socha w Berljině. Národij pšně proslawili památku geho až podnes, a gisto gest, že žádného hrdiny ze 7 leté wálky smrt tak powšsedně a srdečně litowána nebyla, gako smrt udatného a dobrostiwého Swerina.

(Anglické obědnice.)

Obědná se obyčejně we wíce pokojich, w nichž oponami oddělené a zawřeně menší gyzbičky wedle stěn do kola rozřadeny gsau, we kterýchžto podlanhlé stoly a dwoge zeleným sukem obtažené třjsebně lawice stoji. Gebiné známj k takowým stolům pospolu sobě zasedawagi; sic ginať žádný giného sobě newššjma, a wětšjm dílem geben druhého ani newidj. Ubrasy gsau pěkné a každého dne čisté. Na stole pohotowě gest horčice, pepř, oleg a gisly k rybám, gichž každj bezzwáštstwjho zaplacenj užjwati může. Hostům w těchto obědnicech newojce posluhugi děwecly. Gak náhle host do některé z nich wtročj, tož k němu šwárně, negednau ezdobně oděná služebnice přistawj, gnuemugse mu pořádekj gidla a pokrmy, z nichž sobě gwolitj mohl. Gest-li host ten neznámj, posečla, až se posadj, pak přikročj k němu s chlebnym kofsem, na šaroi nowopečený bílý chléb geg pozorna učinj a co newzewrubněgi mu zásobu hotowých gjdel wšetrá. Pozecháli tento nebo onen host w čas obědu klobauku na hlavě, toho sobě zhola nřdo newššjma, anobřj obwylle máslo kterj swě hlavy odkřowagi.

W takowýchto obědnicech obyčejně wšeliké druhy pokrmy, zwáště pak pečeného a wareného masa, každému gsau na wšbor. A masu Angličané newojce zemčat sobě libugi: mřno to každého dne mřkew, saláty atd., pohotowě gsau. Potomně následuge gestě s tak nazwaným pudlingem, t. zwáštstwjmi Angličanům oblíbenými knedličky, weliké množstwj rozličných pastel a dortů, z nichž tyto owocem, onyno pak masem naplněny gsau. Oblíbené pečimě Angličanů gsau mladá lodyhy rewenj (rabarbarj) na drobno strágené a s gablky do dortů zadelané. Po pečiwu obyčejně požíwá se kausel syra, škywa chleba s máslem a šarowým celerentj; k nápojgi pak slauzi naderowšsedo silné pivo, obyčejně z newbljžšj šenkowny wřináššino. Štu podiwu gest, gak bystrau paměť ty posluhugjci děwecly wladnau. Nědokoli šgednau w těchto obědnicech obědwal, žádá-li třebas po měšci téhož masa, gehož předtjm tam požíwal, i hned se rozpomjmagj na geho oblíbené kusy, tolikž libugeli tluště nebo netluště atd. Nadto, třebas ly beset hostj swě pokrmy pogednau u nich obgednalo, zřjda šty w čem se dšybj.

(Hrob maršálka Swerina.)

Anglické obědnice.

W Londýnu rozšil mezi tak řečenými obědnicemi, w nichž teple i studené pokrmy se podawagi, a mezi kawjrnami, wšakně na tom se zalláda, že onyno od giste určité hodiny z gitra gen newyšs do 8 hodiny wečernj otwřenj bhwagi, naproti tomu kawjrnj od rána až do noci otwřenj zůstawagi, a gak gjdla tak též i nápoje postřragi. W těchto lze šjndati, čage (Thee), káwy, čokolady, zkrátka wšescky giné nápoje dostati, čehož při oněch naprostu není, wogutane pivo, wjno a zwáštstwj nápoj z rumu, cukru a wedy, gež Angličané gřog gnuemugi.